

4.

Bu üç filozofla birlikte felsefenin pratik bir amaç için değil de, sırf bilmek için yapılması, *arkhe* problemi ve bununla ilgili olarak, çokluğun gerisinde bir birlik aranması ve varlığın temeline tek bir madde yerleştirilmesi, bu maddenin de kendi kendisini harekete geçirerek, kendi hareketini yine kendisi yoluyla açıklayacak biçimde düşünülmesi Antikçağ felsefesinin varlık problemiyle ilgili temel özellikleri olarak karşımıza çıkmıştır. Bu özelliklerde ortaya çıkan durum aslında varlık ve bilgi felsefesinin sorunlarını birlikte ele almaya, yani *görünüşlerin* (çokluğun) *ardındaki asıl varlığı bilmeye* ilişkindir. *Arkhe* sorunuyla ilgilenen filozoflardan ilki, Thales'tir demiştik. Thales, çokluğun kendisinden türediği ana maddenin 'su' olduğunu söyler. Aristoteles, Thales'i bu sonuca, herşeyin sıvı bir varlıktan beslendiği, sıcağın da sudan türeyip suyla beslendiği, herşeyin tohumunun nemli bir yapıda olduğuyla ilgili gözlemin götürdüğünü söyler.

Thales'ten sonra, Anaximandros, *arkhe* sorununa *apeiron* kavramıyla yaklaşmıştır. Ona göre evrenin ilk maddesi, *arkhesi apeirondur* (Kranz 1984: 25). Diğer bir doğa filozofu olan Anaximenes, ilk madde olarak *aer*'i (*hava'yı*) öne sürmüştür. Anaximenes'i ilk maddenin hava olduğunu söylemeye götüren nedenler ikiye ayrılabilir: ilkinde göre, Anaximenes, sadece çokluğun ve görünüşün gerisindeki birlik ya da gerçeklikle değil, evrendeki değişimle de ilgilenmiştir. Anaximenes'i diğer iki düşünürden ayıran özellik, birlikten çokluğa geçiş süreci üzerinde, varolan herşeyin havadan nasıl varlığa geldiğini açıklama işinde yoğunlaşmış olmasından kaynaklanmıştır.

Anaximenes'i *arkhe* olarak havayı seçmeye götüren ikinci etken, soluk, nefestir. İnsandaki nefes alma olayından yola çıkan Anaximenes, insanın nefes aldığı sürece yaşadığı gözleminden, havanın evrendeki hayat, canlılık ve dolayısıyla en temel varlık ilkesi olduğu sonucuna ulaşmıştır. Havayla ruh arasında bir benzerlik kuran Anaximenes'e göre, tıpkı evreni kuşatan havanın onu sarıp sarmalaması, ayakta tutması gibi, içimizdeki nefes, aldığımız soluk olarak ruh da bize can verir⁷. Böylece Thales, Anaximandros ve Anaximenes'in varlık

problemiyle ilgili olarak *arkhe*ye ve bu *arkhed*en diğer varolanların oluş ilkesine ilişkin sorunları aynı biçimde ele aldıklarını görüyoruz: bu üç filozof da tek bir *arkhe* olduğu kabulünden yola çıkmış ve diğer varolanları bu *arkhe* aracılığıyla açıklamaya çalışmışlardır. Bu açıklama çabası, bir bilme etkinliğidir: arkheye ilişkin tümel bilgi ortaya koyma çabası varlık ve bilgi felsefesinin konularını birlikte ele almanın bir göstergesidir.